

KESZEG ANNA

AZ ÁRPÁDHARAGOSI BRUCE WAYNE

Szilasi László: *Szentek hárfája*

■ *Think global, act local*¹ – hangzott a kilencvenes évek vállalkozói kultúrájának varázsmondata. És hangzott ugyanígy az 1910-es évek egyik leghaladóbb, Patrick Geddes-féle urbanisztikai koncepciójának kivonatolt programja. Nagymúltú kifejezés, benne lenne bármelyik 20. századi *loci communi*-gyűjteményben. S az sem tagadható, hogy a vén Európa legélhetőbb városai, régiói azok maradtak/lettek, amelyek komolyan vették ezt a természetvédő mozgalmi háttérrel is rendelkező kifejezést.

A *Szentek hárfája* alighanem afféle irodalmi „think global, act local”. A narrátori hangok rétegzettsége, a cselekmény „értelmiségi krimi”-volta ellenére mégiscsak arról lenne itt szó, hogy megértsük azt a bonyolult képletet, amit az időben hozzánk legközelebb álló narrátor állít elénk az utolsó titkorsorozat felfejtésére készültekor. Figyelem, a regény legjobb bekezdését idézem: „Amikor 1989. július 6-án (*Városunk napján*) déli háromnegyed tizenkettőkor lekászálódtam a pesti személyről, és kiléptem az állomás előtti térre, papírvékony talpú, jajpiros tornacipőt viseltem méregzöld Adidasfűzővel, mocskos, khakiszínű MaDoX rövidnadrágot, alsónadrág nélkül, mert azok addigra elfogytak, és egy citromsárga, műszálas Méta pólót. Volt rajtam még egy új, olasz napszemüveg, egy *Rocca di Papa* feliratú fekete baseball-sapka, meg egy kibaszott nehéz, cseh-szlovák gyártmányú, valaha narancssárga színű, úgynevezett csöves hátizsák. Úgy gondoltam, roppant jól nézek ki. A várost viszont kifejezetten lehangolósnak találtam. Kicsi volt, sötét és bűdös.” (212.) Nevezzük azt, ami ebben a

bekezdésben kifejezésre jut, az egyetemes értékűnek vélt macsóság árpádharagosi dimenziójának. A következőkben célokom az, hogy négy tételben magyarázzam ezen állítás jelentését.

1. A (kis)város (Árpádharagos) egyenlő Gotham City.

Tehát: Árpádharagoston (vö. Békéscsaba) 1924 karácsonyán a Nagytemplomban egy Grynæus Tamás nevezetű diák meggyilkolja az Omaszta Mátyás nevezetű tót nagygazdát. Akinek a holtteste a templomban támadt nagy kavargásban rejtélyes módon eltűnik. És eltűnik a gyilkos is. A nyomozás három szintjén a gyilkosság lélektani összetevői után lényegesen különböző motivációkból kutatnak a különböző periódusokban élő megbízott, illetve egyre inkább önjelölt nyomozók. Egy ideig még gyakorlati tétje is van a dolognak, aztán csak egyéni ambíció, illetve legvégül feledésre hivatott, de kötelező szakmai teljesítmény válik belőle. Természetesen a gyilkosság és a nyomozás önmagában már borzalmasan izgalmas – sokkal izgalmasabb viszont az, hogy mindehhez az a Békéscsaba adja a helyszínt, ami a Szeged felé vezető vonat-utak Kocsárdja, Tövisé vagy Alvince, ahol a Csaba Centert és azt a bizonyos teret leszámítva aligha van néznivaló. Merthogy (és emiatt érzem találónak Szilasi könyvére a kiindulópontul választott jelmondatot): elvileg minden város Gotham City és a megtérő Batmanre vár, hogy pszichoszociológiai látélet készüljön róla. A *Szentek hárfája* egy olyan könyv, amelyben Batman megszívja a hazatérést. De ez már egyszerű stílárius kérdés.

2. A (kis)várostól menekülni lehetetlen.

A lényeg, hogy ez az Árpádharagos nevű város a világ legátlagosabb és legtermészeteesebb módján gyűjt össze igen izgalmas, kalandos, rendhagyó sorsú, identitású és személyiségű embereket. És ha már összegyűjtötte őket, sorsukat is alakítani fogja. A városnak aurája és malefikus ereje van. Kanetti Norbert – akinek tökéletes outfitjével fentebb megismerkedtünk – sorsa ezt a tételt illeszttrálja. Gondoljunk bele a helyzetbe: a fitaleMBER első komoly Nyugat-tapasztalatán van túl, sínen az élete majdnem minden tekintetben, hazajön a kicsiszürkebűdös városba – rövid intermezzo a rá váró sok izgalmas és nagyszínesjóságú városok előtt – és aztán itt reked. Megöli a templom.² Vagy ott van a kis Grynæus Tamás, akinek Árpádharagoson dől el az élete egy megint csak furcsán idekeveredett, s a kisvárosban nagyvárosi habitusával visszaélő „klasszikus lóbolond” kisasszony, Connie Reeves miatt. Vagy Ladik István, akinek hősiessége kísértetiesen a Hot Fuzzra³ emlékeztet vagy a seinfeldi könyvtársarura. Vagy... és itt fel lehetne sorolni a regény valamennyi érdemi szereplőjét. Talán az egy Omasztát leszámítva.

3. A (kis)városban hősiességhiány-érzet halmozódik fel. Ettől patetikus környezet.

Ehhez a tételhez tekintetbe kell venni a nyomozás forrásait. A regénynek igen izgalmas részei azok – és ebben tipikusan szilasis a nyomozás –, ahol egy-egy klasszikus, de történetét vesztett szöveghely sors-és cselekmény-meghatározóvá válik. A kedvencem: „Meglio. Vivere. Un. Giorno. De leone. Che. Cento. Anni. Da pecora.” (Vagyis: „Jobb. Élni. Az oroszlán. Egy. Napját. Mint. A barom. Száz. Esztendejét.”) Benne az elírással, amit Ladik István akkurátusan kijavít. Egy graffiti Ladik István életébe kerülő döntését határozza meg. A Kanettiét egy toronygombirat. Miközben arról szól a történet, hogy minden esemény mögött egy igencsak értékes festmény áll (a fiktív H'aan-H'aragosso haragosi képei, melyeknek New Yorkban verik fel az árát). S bár valóban van ezekben a történetekben valami a posztmodern írásmítoszából, e jelenségek

más kontextusban tünetértékűek. Abban az összefüggésben, amelyben az íráshasználat nem professzionális közegekben az értelmiségi munka markerei túlértékelődnek, átke-
rülnek egy olyan dimenzióba, ahol valós tét-
jüknél sokkal többre vagy pontosabban
másra képesek. Az izgalmas helyzetek azok,
ahol a szintek találkoznak és átfedésbe ke-
rülnek egymással. A regény abban az össze-
függésben különösen érdekes, hogy szépiro-
dalmi szövegben mozgósít olyan tételeket,
melyek a történeti írásszokás-kutatás, a tör-
téneti néprajz területén kutatási paradigmá-
kat alapoztak meg.

4. A (kis)város újragondolandó a tö-
megkultúra városmítoszai értelmében.

Tételmondatomhoz visszatérve Szilasi könyve jól hasznosítható modelljét adja (kis)városi tereink hollywoodizálásának. Abban teljesen biztos vagyok, hogy azok a Müllner András említette popkulturális utalások, melyek „válogatás nélkül helyet kapnak az úgynevezett magas művészet, számtalan régi és kortárs irodalmi idézet” mellett,⁴ valójában jelentősebbek az utóbbiaknál. Mert ezek határozzák meg Árpádharagos újragondolásának szemléletét. Egrészrt a tér felülről láttatása, a térszerkezet felülnézetből való érzékeltetése filmes perspektívát hoz, a leírások alapján valószínűleg egész korrekt CGI-Árpádharagost lehetne megvalósítani. Ugyancsak hollywoodi filmes klisének jár utána a zuhanó Kanetti szem előtt végigpörgő vizuális emléksor.⁵ Most végre megtudjuk „az igazságot” erről a filmes technikákkal annyiszor feldolgozott jelenségről. Másrészt pedig ebbe a provinciális környezetbe akció kell, izgalmas összeesküvések, gyorsan pörgő események, személyes mitológia, képregényszerűen grandiózus hősök. Ja, és persze folyamatosan a nosztalgia, hogy ez mégiscsak más, mint amihez azokból a bizonyos filmekből hozzászoktunk. Harmadrészt a Nyugat-mítoszon kívül a H'aan-H'aragosso-szálnak köszönhetően erőteljes Amerika-mítosz is vegyül a történetbe, a New York-i sikergyáré.

Jó lenne még városaink hollywoodiasításáról sok ilyen könyvet olvasni.